

**KIRJALLISUUTTA
SISÄVESILIIKENTEN HISTORIASTA JA
PERINTEESTÄ**

**Martti Koponen
1995**

SISÄVESILIIKENTEEHISTORIAN JA PERINTEEN BIBLIOGRAFIAA

Taustaa

Museovirasto asetti 3.11.1994 työryhmän laatimaan selvitystä vesiliikenteen kulttuuriperinnön hoidosta Järvi-Suomen alueella. Tässä sisävesiliikenteen työryhmässä ovat edustettuina museovirasto, opetusministeriö, merenkulkuhallitus, Etelä-Karjalan museo, Keski-Suomen museo, Kuopion museo, Lahden kaupunginmuseo, Savonlinnan maakuntamuseo, Tampereen kaupungin museot, Järvi-Suomen merenkulkupiiri ja Saimaan Purjehdusmuseoyhdistys.

Työryhmän tulee laatia selvitys sisävesiliikenteen kulttuuriperinnön hoidon nykytilasta, tehdä esitys alueen museoiden työnjaosta ja kehittää museoiden välistä yhteistyötä sekä seurata dokumentointia ja taltiointia.

Dokumentoinnin ja taltioinnin seuraaminen edellyttää asianmukaista rekisterijärjestelmää. Eräs keskeinen osa tätä rekisteriä on sisävesiliikenteen tähänastisen julkaisutoiminnan selvittäminen. Tätä varten työryhmä päätti laatia sisävesiliikenteen historian ja perinteen bibliografian.

Järvirikkaassa Suomessa sisävesiliikenne on aina ollut tärkeää. Vesistöt ovat tarjonneet hyvät kulkuyhteydet sekä kesällä että talvella. Tätä rikasta sisävesiliikenteen perinnettä tutkivat ja tallentavat omilla alueillaan useat maakuntamuseot ja yhdistykset. Tälle työlle bibliografia on välttämätön, jotta tutkimuksen ja tallennuksen kokonaiskuva sekä erityisesti tutkimuksessa olevat puutteet voitaisiin hahmottaa ja luoda suunnitelmallinen tutkimus- ja tallennusohjelma.

Bibliografian laati Martti Koponen. Työtä ovat tukeneet opetusministeriö, Savonlinnan maakuntamuseo, Järvi-Suomen merenkulkupiiri, Suomen merimuseo, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, Tampereen museot sekä Elma, Eino ja Veikko Jumppasen säätiö.

Työssä hyödynnettiin ennen kaikkea Jyväskylän ja Joensuun yliopistojen kirjastojen kokoelmia. Korvaamattomaksi avuksi olivat myös Savonlinnan kaupunginkirjasto, Enso-Gutzeit Oy:n Tietopalvelu sekä Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto.

Tämä bibliografia on tallennettu Savonlinnan maakuntamuseoon. Bibliografiaa on tarkoitus täydentää ja päivittää. ATK-kortisto ja sen pohjalta laadittava bibliografia ovat sisävesiliikenteen museotyöryhmän suosituksen mukaisesti sisävesiliikenteen tutkijoiden ja muiden asiasta kiinnostuneiden käytössä.

Historia ja perinne tässä bibliografiassa

Rajanveto sen suhteen mikä on historiaa tai perinnettä ja mikä vastaavasti ei osoittautui ajoittain hankalaksi. Suomen kielen perussanakirjan (1992) mukaan perinne tarkoittaa perittyä tapaa tai tietoa, perimä-, perinnäistapaa tai -tietoa, traditiota; erikoisesti kansan muistitiedon varassa säilyttämästä henkisestä kulttuurista.

Pentikäinen¹⁾ kuitenkin korostaa perinteen ja muistitiedon välistä eroa. Hänen mukaansa muistitieto on yleisesti ottaen tietoa, jota ihminen säilyttää muistissaan ja joka on altista muutoksille. Kaikki muistitieto ei kuitenkaan ole perinnettä. Perinteelle on ominaista jatkuvuus, ja sen piirissä voidaan erottaa yksilötraditioita - tässä tapauksessa esimerkiksi luotsien tai veneenveistäjien tietous. Yksilötraditiot säilyvät yksilöiden varassa sukupolvelta toiselle ilman että ne kuuluvat yhteisön yleisesti tuntemaan perinnevarastoon.

Pentikäinen¹⁾ tiivistää ajatuksensa seuraavasti: "Ellei yksilön muistitiedolla ole jatkuvuutta, ellei sitä edelleen kerrota, ellei koko yhteisö tai jokin sen ryhmä sitä omaksu, kysymyksessä ei ole perinne."

Tässä bibliografiassa historia ja perinne on ymmärretty varsin lavasti. Lähtökohdaksi on pidetty ajallisesti taaksepäin katsovaa näkökulmaa ja aiheen käsittelyä "historiallis-kansatieteellisesti".

BIBLIOGRAFIAN AINEISTO

Mitä on ja mitä ei?

Luetteloon on kerätty 2499 viitettä sisävesiliikenteen historiasta ja perinteestä. Luettelo ei ole vielä kattava, ja tarkoitus onkin täydentää luetteloja jatkuvasti. Päätaavoite - tämän hetken tutkimustilanteen kartoitus - kuitenkin tullee hyvin täytettyä.

Aineisto on koottu kokoelmista, luetteloista, kortistoista ja tietokannoista. Viranomaisille, yliopistoille tai muille aiheeseen liittyvää tietoa tuottaville yksiköille ei lähetetty kyselyitä, vaan esimerkiksi yliopistojen opinnäytetyöt kerättiin julkaistuista opinnäyteluetteloista.

¹⁾ Pentikäinen, Juha 1980: Yksilö perinteentutkimuksen kohteena. - Lehtipuro, Outi (toim.): Perinteentutkimuksen perusteita, s. 185-248.

Bibliografiassa ovat mukana

- yliopistojen ja korkeakoulujen tieteelliset opinnäytteet sikäli kun ne liittyvät suoraan sisävesiliikenteen historiaan ja perinteeseen
- monografiat
- paikallishistoriikit
- tieteelliset sarjajulkaisut
- valtaosa alaa sivuavista erikoisaikakauslehdistä
- Enso-Gutzeit Oy:n ja Tehdaspuun henkilökuntalehdet (pl. merkki-päivä uutiset)

Valikoiden aineistoa on otettu mukaan

- Suomen historian yleisesityksistä
- yliopistojen ja oppilaitosten seminaaritöistä
- aikakauslehtiartikkeleista sikäli kun niiden on arveltu sisältävän aiheeseen liittyvää perinnettä tai historiaa
- viranomaisten selvityksistä ja tutkimuksista
- seurojen ja yhdistysten historiikeista
- seurakuntien historiikeista
- kotiseutulehdistä
- museoiden tiedotuslehdistä

Sen sijaan mukaan ei ole otettu

- sanomalehtiartikkeleita
- toimintakertomuksia
- viranomaisten mietintöjä
- tilastoja
- yleisiä tietosanakirjoja
- kirja-arvosteluja
- karttoja
- uitto- ja lauttaussääntöjä

KOMMENTTEJA BIBLIOGRAFIAN RAKENTEESTA

Yleistä

Tietokannan rakennetta säätelivät käytettävissä olleen tietokantaohjelman eli DbaseIV:n rajoitukset. Tiedostossa jokainen viite muodostaa yhden tietueen, johon kuuluvat seuraavat, aakkosnumeerisiksi määritellyt kentät:

Kentän nimi	Maksimipituus merkkiä	Indeksoitu Kyllä/Ei
TEKIJÄ	67	K
NIMEKE	203	E
JULKAISU	134	E
LISÄTIEDOT	100	E
PAINOPAIKK	20	E
ASIASANAT	203	E
LUOKKA	2	K
ALUE	30	K
HUOM	30	E

Tiedonhaku tapahtuu DbaseIV-ohjelmassa lähinnä kahdella tavalla: indeksien avulla tai sanahaualla. Indeksien käyttöä rajoittaa ohjelman rajoitus, että indeksoitava kenttä voi olla korkeintaan 100 merkkiä pitkä. Sanahaussa tietystä kentästä voidaan hakea mitä tahansa merkkiyhdistelmää. Tietoja voi hakea myös listauksilla ja lajitteluilla. Toistaiseksi ei ole laadittu asiasana- tai tekijähakemistoa.

Tietokannan kentistä

Tekijä:	tekijä(t)
Nimeke:	artikkelin tai monografian nimi
Julkaisu:	teos, sarja tai lehti
Lisätiedot:	toimittaja, julkaisija, muut mahdolliset huomautukset; painetussa bibliografiassa kentän nimenä "Muuta".
Painopaikk:	painopaikka ja painovuosi; s.a. ellei painovuosi ilmene teoksesta; painetussa bibliografiassa kentän nimenä "Painettu". [huomaa kentän nimi, ei <i>painopaikka</i> vaan teknisten syiden takia <i>painopaikk</i>]
Asiasanat:	nimekkeen asiasanat; pohjana on käytetty Yleistä suomalaista asiasanastoa (Helsingin yliopiston kirjasto 1988 sekä myöhemmät täydennykset)
Luokka:	aihepiiri, jota nimeke pääasiassa käsittelee ilmoitettuna kaksinumeroisella luvulla (ks. s. xi), ei tulostettu, mutta käytetään tietueiden järjestämiseen
Alue:	maantieteellinen vesistöalue, jota nimeke pääasiassa käsittelee: yleistä, Kokemäenjoki, Kymijoki, Oulujoki, Vuoksi; ei tulostettu, mutta käytetään tietueiden järjestämiseen
Huom:	omia muistiinpanoja ja muita huomioita ko. nimekkeestä, ei tulostettu

Luokituksesta

Bibliografia on luokiteltu sekä maantieteellisen alueen että aihepiirin mukaan. Tässä raportissa on tiedot esitetty aihealueittain ja niiden sisällä tekijöiden mukaisessa aakkosjärjestyksessä; alue on ilmoitettu kussakin tapauksessa erikseen. Tarvittaessa voidaan tehdä listaus myös tietyn aihepiirin kirjallisuudesta joko kaikilla tai joillakin em. maantieteellisistä alueista (esimerkiksi listata luotsi- ja majakkalaitosta Kymijoen ja Kokemäenjoen vesistöjen alueilla käsittelevät nimekkeet). Tarkemmat vesialuerajaukset ilmenevät useimmiten asiasanoista.

Maantieteelliset alueet ovat:

- 1) Kokemäenjoen vesistö (keskeiset vesialueet: Näsijärvi, Pyhäjärvi, Kyrösjärvi)
- 2) Kymijoen vesistö (keskeiset vesialueet: Keitele, Päijänne, Vesijärvi, Puulavesi)
- 3) Oulujoen vesistö (keskeisenä vesialueena Oulujärvi)
- 4) Vuoksen vesistö (Saimaa ja siihen välittömästi liittyvät vesialueet: mm. Kallavesi, Pielinen)

Mikäli nimeke käsittelee useita vesistöjä tai sisävesistöjä yleensä, alueeksi on määritelty "yleistä". Jos nimeke käsittelee kahta vesistöaluetta, alueeksi on yleensä määritelty se, jota nimekkeessä pääasiassa käsitellään (esim. Saimaan ja Kymijoen välisen ns. Väliivylän uitto on sijoitettu Kymijoen vesistöön).

SISÄVESILIIKENTEN HISTORIA JA PERINNE: AJATUKSIA TUTKIMUKSESTA JA TUTKIMUSTILANTEESTA

Yleisesti voidaan sanoa, että tutkimus on sekä alueellisesti että aihepiireiltään vaihtelevaa. Päävesistöistä eniten on Saimaata, Päijännettä, Keitelettä, Näsijärveä ja Pyhävettä koskevaa tutkimusta. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet mm. Pielinen, Pohjois-Savon järvet ehkä Kuopion ympäristöä lukuunottamatta, Oulujärvi, pääosa Kymijoen vesistön yläosan järvistä, Kyrösjärvi ja Vanajavesi. Vähiten on tutkittu pienempiä, "syrjäisempiä" järviä kuten Puulavettä, Kyyvettä ja Vuohijärveä Kymijoen vesistössä sekä Oulujärvestä itään olevia Olujoen vesistön järviä.

Pääsääntöisesti voidaan sanoa, että sisävesiliikenteestä on olemassa tietoa, mutta sitä ei ole julkaistu; tieto makaa analysoimattomana arkistoissa tai paperille panemattomana ihmisten muistissa.

Koko sisävesiliikennettä koskevat yleisesitykset ovat varsin vähäisiä. Puutetta korjasi vuosina 1993-1995 ilmestynyt *Navis Fennica - Suomen merenkulun historia*, jossa sisävedet saavat kiitettävän runsaasti ja monipuolisesti huomiota.

Aihepiireistä eniten on kirjoitettu höyrylaivoista ja uitosta. Näiden osalta tutkimuksia on kaikista vesistöistä varsin runsaasti. Tosin valtaosa uittokirjallisuudesta on muistelmia ja "ei-tieteellisiä" artikkeleita.

Höyrylaivoista on kirjoitettu paljon. Osasyynä ovat epäilemättä runsaat asianharrastajat, jotka ovat pystyneet julkaisemaan yleensä tasokkaita ja perusteellisia tutkimuksiaan höyrylaivojen ympärille syntyneiden yhdistysten myötävaikutuksella. Saimaan höyrylaivakirjallisuudesta valtaosan ovat kustantaneet Saimaan Purjehdusmuseoyhdistys, Savonlinnan maakuntamuseo ja viime vuosina myös Enso-Gutzeit Oy, joka onkin kiitettävästi vaalinut aikoinaan omistamansa "maailman suurimman sisävesilaivaston" perinteitä. Suomen Höyrypurjehdusseura puolestaan on kustantanut kaikkia sisävesistöjä koskevaa kirjallisuutta.

Kokemäenjoen ja Kymijoen vesistöjen alueella ilmestyy lukuisia kotiseutujulkaisuja (mm. Tammerkoski, Keuruun joulu, Kotiseudun joulu), joissa on melko paljon juttuja sisävesiliikenteestä. Vastaavia julkaisuja ei Vuoksen alueella ole, mutta puutetta korvaa Saimaan Purjehdusmuseoyhdistyksen vuosijulkaisu Kavassi. Myös Suomen Höyrypurjehdusseuralla on oma vuosijulkaisu (Korsteeni), jossa esitellään tavalla tai toisella höyrylaivojen liittyviä uusimpia tutkimustuloksia.

Uittokirjallisuus on lähinnä kyläkirjoissa ja uittoa harjoittaneiden yritysten henkilökuntalehdissä olevia lyhyitä muistelmia sekä puro- että selkävesiuitosta. Laajempia, perusteellisia kirjoituksia selkävesiuitosta on usein höyrylaivaliikenteen yhteydessä, sillä puutavarayhtiöillä oli yleensä omia aluksia puutavarankuljetukseen.

Pohdintaa aihepiireittäin

Tarkasteltaessa sisävesiliikenteen tutkimusta aihepiireittäin voidaan todeta seuraavaa:

- 01 Sisävesiliikenteen **bibliografioita** ei ole aiemmin ilmestynyt. Sisävesiliikenne sisältyy kuitenkin Suomen merikirjallisuuden bibliografioihin, joita on ilmestynyt vuoteen 1979 asti (Aav 1963, 1970, Nyman 1976, 1981). Suppeita erikoisalojen bibliografioita on laadittu mm. luotseista (Vaisto 1985, 1992) ja liikennemuseoista (Itkonen et al. 1985, Lehtonen & Vaisto 1991).
- 02 Sisävesiliikenteen **tutkimushistoria** on kirjoittamatta. Tilanne on sama sisävesiliikenteeseen liittyvän ammatillisen ym. **koulutuksen** suhteen.
- 03 Saimaan Purjehdusmuseoyhdistyksen historiikka ei ole kirjoitettu. Suomen Höyrypurjehdusseuran historiasta on useita artikkeleja, mutta perusteellisempi historiikki puuttuu. Vesiurheilun erikoisseurojen historiikkeja on erityisesti purjehdusseuroista.
- 04 **Museoiden** historiikkeja ei ole kirjoitettu. **Museolaivoja** sen sijaan on tutkittu.
- 05 Erilaisista **tapahtumista ja näyttelyistä** on artikkelitietoa; suurimpana puutteena on ehkäpä tukkilaiskisojen perinne ja historia.
- 11 Paras **sisävesiliikenteen yleisesitys** on *Navis Fennica 1-4* (1993-1995). Eri vesistöjen vesiliikenteen historiikkejakin on viime vuosina ilmestynyt useita, mutta ne painottuvat höyrylaivaliikenteeseen. Tällaisia on mm. Kokemäenjoen vesistöstä Kyrösjärveltä (Valanto 1989) ja Kymijoen vesistön yläjuoksulta (Paananen & Pakkanen 1992). Sen sijaan Saimaan (Karttunen 1945) ja Päijänteen (Alanen 1948) yleisteokset ovat jo vanhempia. Eri vesialueiden laivaliikenteestä on tehty myös useita pro gradu-tutkielmia.
- 12 Sisävesiliikenteeseen liittyvät **henkilöhistoriikit** ovat harvinaisia. Poikkeuksena voisi mainita mm. varkautelaisen laivanvarustajan Albert Krankin elämäkerran (Myllylä 1990). Usein laivanvarustajat ovat olleet myös kauppiaita tai teollisuusmiehiä. Heistä kirjoitetuissa elämänerroissa sisävesiliikennettä on usein sivuttu vain ohimennen. Muiden ammattiryhmien, esim. laivamiesten, luotsien tai merenkulkuhallinnon virkamiesten elämänerroja, ei juuri ole.
- 13 Lähes joka kunnasta on kirjoitettu jonkinlainen **pitäjän-historiikki**, ja **kyläkirjojakin** on ilmestynyt jo toista tuhatta. Ne tarjoavat yleensä kirjoittajien arkistoista ja vanhoista sanomalehdistä keräämää tietoa, jota voisi muuten olla vaikea löytää.
- 14 Voidaan sanoa, että sisävesien **sotahistoria** on vielä kirjoittamatta. Joskin useita hyviä artikkeleita on kirjoitettu (mm. Koistinen 1991, 1994) niin esim. Kustaan sodan 1788-90 aikaiset sotatoimet Saimaalla sekä venäläisten I maailmansodan aikana perustamien sisävesilaivastojen tarinat odottavat kirjoittajaansa.
- 15 **Järviarkeologinen tutkimus** sisävesillä virisi 1980-luvulla, kun Suomen merimuseo ja sittemmin Savonlinnan maakuntamuseo sekä Saimaan Purjehdusmuseoyhdistys aloittivat aktiivisen tutkimuksen. Tuloksista on kerrottu erityisesti Savonlinnan

- maakuntamuseon (Grönhagen 1991, 1992) ja Saimaan Purjehdusmuseon (Grönhagen 1994) julkaisuissa. Työ jatkuu Vuoksen vesistössä yhä, ja uusin aluevaltaus on Näsijärvi, jossa Tampereen urheilusukeltajat ovat aloittaneet hylkytutkimukset kesällä 1995. Muissa vesistöissä suunnitelmallista järviarkeologista toimintaa ei ole. Myös **esihistoriallisen vesiliikenteen** tutkimus on varsin vähäistä: eniten on kirjoitettu ommelluista veneistä (Forssell 1983, 1985, Hiekkänen et al. 1988) sekä Ilomantsin Mekrijärven (Forssell 1980, 1995) ja Keuruun venelöydöistä (Forssell 1986, Vilkuna et al. 1993).
- 21 Arkistot ovat pullollaan tietoa **laivoja rakentaneista** telakoista ja konepajoista, mutta niistä on kirjoitettu varsin vähän. Esimerkiksi Enso-Gutzeitin konepajoilla rakennettiin lähinnä puu- ja paperiteollisuuden tarvitsemia koneita laivanrakennuksen ollessa vain yksi osa konepajan toimintaa. Enso-Gutzeitin telakoista on yhtiön henkilökuntalehdissä runsaasti pikku-uutisia, mutta tiedot niin Enson kuin muidenkin telakoiden ja laivoja rakentaneiden konepajojen historiikit laivanrakennuksen näkökulmasta ovat kirjoittamatta. Perusteellisimmin lienee tutkittu Varkauden laivanrakennusta (Koponen 1988, Myllylä 1990). Jonkin verran on artikkeleita myös Tampereen telakoista ja konepajoista.
- 22 Talonpojat ovat aikoinaan rakentaneet satoja aluksia pienillä varveillaan. Näiden historiaa on tutkittu vain eteläisellä Saimaalla (Valtakari 1980). **Talonpoikaisvarveista** on mainintoja myös paikallishistoriikeissa ja kotiseutulehdissä, mutta aihe on eräs huonoimmin tunnettuja sisävesiliikenteen historian ja perinteen näkökulmasta.
- 23 Katsauksia höyrylaivojen historiaan ja perusteellisia **laivahistoriikkeja** on kirjoitettu runsaasti (mm. Grönhagen 1990, Pakkanen 1987, 1993, Pekonen 1993, Riimala 1978, 1979, 1982, 1983, 1992, Tuomi-Nikula 1986, Vainio & Pakkanen 1991). Mutta paljon on ollut laivojakin: yksin Saimaalla eri nimisiä höyrylaivoja on ollut noin 240. Joten vaikka työtä on tehty, ei sarka ole vielä lähellekään loppuun kynnetty. Purjelaiivat sen sijaan ovat jääneet vähemmälle huomiolle.
- 24-25 Ottaen huomioon (soutu)veneiden merkityksen maamme sisävesillä liikkumisessa, on yllättävää kuinka vähän **veneitä ja veneenrakennusta** on tutkittu. Muutaman hyvän venetyyppelijä ja niiden kehitystä koskevan tutkimuksen (Itkonen 1924, 1926, 1941) lisäksi ei perinteisiä puuveneitä ole tutkittu. Pitäjänhistorioissa ym. mainitaan usein vain että "ennen aikaan ihmiset liikkivat ruuhilla ja veneillä..."
- 26 Sen sijaan **kirkkovenet** ja kirkkovenematkat ovat kiinnostaneet kynänkäyttäjiä enemmän. Runsaasti tutkimus- ja muistitietoa on niin Kokemäenjoen, Kymijoen kuin Vuoksenkin vesistöistä. Oulujoen vesistöistä on paikallishistorioiden lisäksi vain yksi artikkeli Kuhmosta. Vuoksen vesistössä vähiten tutkittu alue on Pielinen.
- 27 **Moottori- ja purjeveneiden** sekä yksityisten ja yritysten huvipursien historian selvittely on vielä alkutekijöissään.
- 31-32 Höyrylaivaliikenteestä on paljon sekä tieteellisiä tutkimuksia että muistelmia. Suurimpien järvien **laivaliikenne** on melko hyvin tutkittua, mutta varsinkin pääväyliltä sivussa olleiden vesistöjen (mm. Kyyvesi Kymijoen vesistössä) höyrylaivaliikenne on jäänyt vähemmälle huomiolle.

- 33 **Uitosta** on kirjoitettu erittäin paljon. Suurista uittajista mm. Enso-Gutzeitin laivasto-osaston historia on varsin kattavasti kirjoitettu (Jaatinen & Lehonkoski 1987, Seppänen 1990).
- 34 **Laivamiehistä ja laivaelämästä** on eniten tutkimuksia Saimaalta (mm. Kosunen 1986, Ohvo 1988, 1989). Myös Tampereen ympäristöstä on kohtalaisesti tietoa. Kaikesta huolimatta laivamiesten muistojen kerääminen ja tallentaminen olisi ehkä kiireellisin työ sisävesiliikenteen perinteen tutkimisessa. Tietoa haudataan päivittäin!
- 35 **Laivanvarustusta** on tutkittu yllättävän vähän. Tietoa kyllä olisi arkistoissa, sillä yksin Saimaalla on aikoinaan rekisteröity lähes 100 matkustajalaivavarustamo osakeyhtiöiksi.
- 36 Sisävesiliikennettä kohdanneet **onnettomuudet** ovat olleet varsin runsaan kirjoittelun kohteena. **Pelastuspalvelu** lienee sen verran uusi asia, ettei sitä ole juuri ennätetty tutkia.
- 37 **Satamia ja laitureita** on tutkittu vähän. Vain Tampereen satamia on selvitelty historian näkökulmasta omissa artikkeleissa; muiden satamien historiaa joutuu etsimään paikallishistoriikkeista. Tietoa satamista kyllä olisi arkistoissa.
- 41 **Kanavat ja kanavanrakennus** ovat varsin runsaasti tutkittu aihe. Koko maan kanavien historia (Myllykylä 1991) on hyvä yleisesitys aiheeseen kattaen kaikki merkittävät kanavat. Ainoa puute kanavanrakennuksen historian tutkimisessa lienee talonpoikien oma-aloitteisesti ja usein ilman valtiovallan lupaa kaivamien avokanavien kohdalla. **Laivaväylistä** on yleensä tietoa laivaliikenteen historiikkeissa muun tiedon seassa. Sen sijaan **väylätöissä** olisi enemmän tutkittavaa.
- 42 Perinteisistä **vesikulkureiteistä** on runsaasti tietoa, mutta se on pieninä palasina paikallishistoriikkeissa ja arkistoissa. Tämänkin aiheen osalta voisi muistitiedon keruuta harkita.
- 43 **Losseista**, lautoista ja muista maantieliikenteen käyttämistä vesistönylitysvälineistä on hieman yksittäisiä artikkeleita. Tietoa löytyisi mm. Tielaitoksen arkistoista.
- 61-62 Sekä **merenkulkuhallinnosta** että **luotsi- ja majakkalaitoksesta** on olemassa hyviä yleisesityksiä (Kaukiainen 1992, Laati 1946, Lähteenoja 1947, Merilahti 1978).
- 63-64 Vain Vuoksen vesistöissä on tutkittu **merenkulun turvalaitteiden** ja **merenmittauksen** historiaa.
- 70 Sisävesiltä on runsaasti matkakuvauksia, mutta ei juuri **sisävesimatkailun** tieteellisiä tutkimuksia.
- 80 Sisävesien **virkestyskäyttöä** on tutkittu erityisesti Tampereen seudulla; muualla vähemmin. Eniten kiinnostusta on herättänyt herrasväen harrastus, purjehdus, ja lähes jokainen purjehdusseura on kirjoittanut oman historiikkinsa.

LUOKKAJAKO

- 00 YLEISTÄ.**
01 YLEISTEOKSET. BIBLIOGRAFIAT.
02 KOULUTUS. KASVATUS. NEUVONTA. TUTKIMUSTYÖ. LEHDISTÖ.
03 JÄRJESTÖT. YHDISTYKSET. LIITOT. SEURAT. SÄÄTIÖT.
Mm. Saimaan Purjehdusmuseoyhdistys, Suomen Höyrypursiseura.
(Pursiseurat ja muut vesiurheiluseurat 80.)
04 MUSEOT. ARKISTOT.
Museot. Museolaivat. Perinnelaivarekisteri. (Perinnelaivat 23.)
05 NÄYTTELYT. TAPAHTUMAT. TUKKILAISKISAT.
- 10 HISTORIA.**
11 YLEISTEOKSET.
12 HENKILÖHISTORIA.
13 PAIKALLISHISTORIA.
Maakuntahistoriikit. Pitäjänhistoriat. Kylähistoriikit.
14 SOTAHISTORIA.
15 ARKEOLOGIA. JÄRVIARKEOLOGIA. HYLYT. SISÄVESILIIKENTEeseen
LIITTYVÄT VEDENALAISET RAKENTEET.
- 20 LAIVAN- JA VENEENRAKENNUS. LAIVAT JA VENEET.**
21 LAIVANRAKENNUS. TELAKAT. KONEPAJAT. LAIVAKONEET.
22 TALONPOIKAISVARVIT.
23 LAIVAT.
24 VENEENRAKENNUS.
25 VENEET.
Soutuveneet. Haapiot. Ruuhet. Uiskot.
26 KIRKKOVENEET. KIRKKOVENEMATKAT.
27 MUUT VENEET.
Moottoriveneet. Purjeveneet. Huviveneet.
- 30 SISÄVESILIIKENNE.**
31 HENKILÖLIIKENNE.
32 TAVARANKULJETUS.
33 PUUTAVARANKULJETUS. UITTO.
34 LAIVAMIEHET. LAIVAELÄMÄ.
35 LAIVANVARUSTUS. LAIVANVARUSTAMOT. LAIVANVARUSTAJAT.
LAIVAYHTIÖT.
36 ONNETTOMUUDET. HAAKSIRIKOT. PELASTUSPALVELU.
37 SATAMAT. LAITURIT.
- 40 SISÄVESIVÄYLÄT.**
41 VESIVÄYLÄT. KANAVAT. SULUT. KANAVANRAKENNUS. VÄYLÄTYÖT.
42 VETOTAIPALEET. VENETIET. TALVITIET.
43 LOSSIT. LAUTAT.
- 60 HALLINTO. LUOTSI- JA MAJAKKALAITOS.**
61 JÄRVI-SUOMEN MERENKULKUHALLINTO.
62 LUOTSI- JA MAJAKKALAITOS.
63 MERENKULUN TURVALAITTEET.
64 MERENMITTAUS. MERIKARTAT.
- 70 MATKAT. MATKAILU. MATKAKERTOMUKSET.**
- 80 URHEILU. LIIKUNTA. RETKEILY. VAPAA-AJAN TOIMINNAT. HAR-
RASTUKSET.**
- 90 MUUT.**